

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Ο Γραπτός λόγος στο Νηπιαγωγείο

Ενότητα 3: Γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα

Στελλάκης Νεκτάριος

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

ΤΕΕΑΠΗ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημείωμα αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών,

Στελλάκης Νεκτάριος 2014.

«Ο γραπτός λόγος στο Νηπιαγωγείο».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2014.

Διαθέσιμο από τη διαδικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/PN1481/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons, Αναφορά, Μη εμπορική χρήση, “Όχι παράγωγα έργα, Διανομή 4.0 (1) ή μεταγενέστερη, Διεθνής έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα, κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο « σημείωμα χρήσης έργων τρίτων».

- Ως μη εμπορική ορίζεται η χρήση:
 - Που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από τη χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
 - Που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
 - Που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό ζητηθεί.

Διατήρηση σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- Το σημείωμα αναφοράς
- Το σημείωμα αδειοδότησης
- Τη διατήρηση διατήρησης σημειωμάτων
- Το σημείωμα χρήσης έργων τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σκοποί ενότητας

Θα γίνει αναφορά στη γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα, στα στοιχεία που τις ορίζουν, στην πορεία ανάπτυξης της γλώσσας.

Γλωσσική ικανότητα (1)

Η γνώση ενός συνόλου γραμματικών κανόνων που επιτρέπουν στον ομιλητή να χρησιμοποιεί εύκολα και αποτελεσματικά τη γλώσσα και στον ακροατή να την κατανοεί.

Οι φυσικοί ομιλητές μπορούν να διακρίνουν τα γλωσσικά λάθη ή τις τυχόν αμφισημίες του λόγου.

Γλωσσική ικανότητα (2)

Η γλωσσική ικανότητα περιλαμβάνει

(α) φωνολογικούς,

(β) σημασιολογικούς και

(γ) συντακτικούς κανόνες καθώς και ένα λεξικό.

Η διαδικασία συναγωγής των κανόνων συντελείται υποσυνείδητα κατά την περίοδο απόκτησης της γλώσσας παράλληλα με τη βιολογική ωρίμανση στην παιδική κυρίως ηλικία.

Σύμφωνα με τους Χαραλαμπίουλο και Χατζησαββίδη (1997), η γλωσσική ικανότητα συνδέεται με τη "γνώση της γλώσσας ως συστήματος" και αφορά ειδικότερα στη γνώση των κανόνων που διέπουν τη γλώσσα στα διάφορα επίπεδά της (φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό).

Η γνώση, λόγου χάρη, ότι η πρόταση «Ο Γιάννης τρέχουν» δεν είναι αποδεκτή στην ελληνική γλώσσα αποτελεί έκφραση της γλωσσικής ικανότητας ενός ατόμου που μιλά την ελληνική.

Επικοινωνιακή ικανότητα (1)

Αναφέρεται στην ικανότητα του ομιλητή να προσαρμόζει το λόγο τους στις περιστάσεις επικοινωνίας που συμμετέχει.

Π.χ. Με διαφορετικό τρόπο χρησιμοποιεί κάποιος τη γλώσσα όταν απευθύνεται σε ένα οικείο του πρόσωπο και με διαφορετικό τρόπο όταν μιλά με τον προϊστάμενό του.

- Μου πιάνεις το μολύβι;
- Θα σας ήταν εύκολο να μου δώσετε το μολύβι;

Επικοινωνιακή ικανότητα (2)

Η επικοινωνιακή ικανότητα συμπεριλαμβάνει τη γλωσσική. Για να επικοινωνήσει κανείς σε συγκεκριμένη γλώσσα πρέπει να γνωρίζει τη γραμματική της, αλλά όχι μόνο. Χρειάζεται γνώσεις και δεξιότητες ψυχολογικής, κοινωνικοπολιτισμικής και πραγματολογικής φύσης, π.χ. χρήση του ενικού και πληθυντικού αριθμού (τύπων ευγένειας), των χαιρετισμών κλπ.

Πορεία ανάπτυξης γλώσσας (1)

(Προσοχή: οι διατομικές διαφορές είναι μεγάλες)

- 3 μηνών: απαλό μουρμούρισμα, κλάμα, γέλιο
- 6 μηνών: περίοδος βαβίσματος
- 12 μηνών: επανάληψη συλλαβικών προτύπων του τύπου «ΣΦ» (π.χ. μα-μα-μα, μπα-μπα-μπα-μπα) (κλειστά σύμφωνα και χαμηλά φωνήεντα)
- 18 μηνών: στάδιο μιας λέξης (περίπου 50 λέξεις)
- 2 ετών: βάζει μαζί δυο λέξεις – επαναλαμβάνει λέξεις ή φράσεις (ηχολαλία), διερεύνηση του νοήματος των λέξεων (π.χ. μπαμπάς για κάθε ενήλικο άνδρα)
- 2- 3 ετών: συντελούνται οι κυριότερες κατακτήσεις, τηλεγραφική ομιλία, δεικτικό «αυτό», ερωτήσεις, επικέντρωση στο εδώ και τώρα, 1000 λέξεις, γραμματικά μορφήματα (πληθυντικός, αόριστος, προθέσεις)

Πορεία ανάπτυξης γλώσσας (2)

- 4 ετών: χρησιμοποιεί πιο σύνθετες δομές προτάσεων. Αποκτά περισσότερες γνώσεις για τον κοινωνικό ρόλο της συζήτησης, είναι σε θέση να διατηρήσει το θέμα μιας συνομιλίας και να προσθέσει νέες πληροφορίες. Επίσης μπορεί να προσαρμόσει το λόγο του στις ανάγκες του συνομιλητή (π.χ. απλοποιεί τη γλώσσα του όταν μιλάει σε ένα παιδί 2 χρόνων, ζητεί επεξήγηση εάν δεν καταλαβαίνει κάτι και αρχίζει να κατανοεί ότι πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη γνώμη του άλλου).

Πορεία ανάπτυξης γλώσσας (3)

- 5 ετών: ολοκληρώνεται η ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων χρήσης του λόγου και το παιδί καθίσταται ικανός συζητητής επικοινωνώντας αποτελεσματικά σχεδόν σε όλες τις περιστάσεις συναλλαγής.

Χρησιμοποιεί πιο σωστά τις σύνθετες γλωσσικές δομές, παρουσιάζει ώριμη γραμματική δομή (παραμένουν κάποια προβλήματα με τη συμφωνία υποκειμένου/ ρήματος, ανώμαλους τύπους, πτώση αντωνυμιών), διακρίνει αν οι προτάσεις είναι γραμματικά σωστές ή όχι και τις διορθώνει, αρχίζει να κατανοεί το αστείο και τον σαρκασμό, να αναγνωρίζει τη λεκτική αμφισημία, και ασάφεια ενώ παράλληλα εξελίσσει την ικανότητά του να προσαρμόζει τη γλώσσα του σύμφωνα με την προοπτική και τον ρόλο του σαν ακροατή.

Πορεία ανάπτυξης γλώσσας (4)

Έως το τέλος της πρώτης σχολικής ηλικίας τα παιδιά είναι είναι ικανά να ζητούν εξηγήσεις σε περίπτωση που δεν κατανοούν κάτι, να προσαρμόζουν το λόγο τους στον ομιλητή ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, τον βαθμό συγγένειας και την κοινωνική του θέση, να κατανοούν τα λογοπαίγνια και να διασκεδάζουν με τις ανέκδοτες εκφράσεις, να κατανοούν εκτενείς αφηγήσεις, να διαπραγματεύονται, να εκφράζουν λεκτικά μεγάλο φάσμα συναισθημάτων και να αναπτύσσουν μεταγλωσσικές ικανότητες.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ (ενδεικτικά)

ΗΛΙΚΙΑ	ΦΑΣΕΙΣ
6– 12 μηνών	κλάμα (διαφοροποιημένο) βάβισμα (babbling) αγκού (cooing) ρυθμός & επιτονισμός
1 – 2 ετών	πρώτες λέξεις, πρώτες φράσεις
2 – 3 ετών	ανάπτυξη λεξιλογίου, εμφάνιση κλίσης, απλές προτάσεις
3 – 4 ετών	πολυσύλλαβες λέξεις, ομαλοί γραμματικοί τύποι, σύνθετες προτάσεις
4 – 5 ετών	Ολοκλήρωση κατάκτησης φωνολογικού συστήματος, παραγωγή & σύνθεση λέξεων
5 – 6 ετών	κατάκτηση ανώμαλων γραμματικών τύπων & μετασχηματιστικών κανόνων

Crystal, D. (2011). Ένα μικρό βιβλίο για τη γλώσσα. Αθήνα: Πατάκης [§2-6]

- Η μεταγλωσσική επίγνωση αναφέρεται στις διαδικασίες συνειδητοποίησης των δομικών στοιχείων του λόγου και του χειρισμού τους.
- Η μεταγλωσσική επίγνωση συμβάλλει ουσιαστικά και διευκολύνει στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που συνδέονται με τον γραμματισμό.

Ερωτήματα (1)

Γραμματισμός ή (πολύ)-γραμματισμοί ;

Ο όρος γραμματισμός ως κοινωνική πρακτική αναφέρεται στις διαδικασίες κατάκτησης της γνώσης και των πολιτισμικών εργαλείων που επιτρέπουν την πρόσληψη και τη συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι. Στον πυρήνα του βρίσκεται η πρόσκτηση της γραπτής γλώσσας, η οποία είναι προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή στον κόσμο της γνώσης και του πολιτισμού (ενδ. Hasan, 1996).

Ερωτήματα (2)

- > Πώς, γιατί και σε ποια πλαίσια χρησιμοποιούνται οι όροι: λειτουργικός γραμματισμός (functional literacy), κριτικός γραμματισμός (critical literacy), πολιτισμικός γραμματισμός , (cultural literacy), τεχνολογικός γραμματισμός (computer literacy), μιντιακός γραμματισμός (media literacy), οικονομικός γραμματισμός (financial literacy), περιβαλλοντικός γραμματισμός (environmental literacy), συναισθηματικός γραμματισμός (emotional literacy) ή ακόμη “game literacy”, “health literacy” , “employment literacy” κ.ά.
- > Ποιοι από τους παραπάνω όρους αναφέρονται σε επιμέρους δεξιότητες και ποιοι μπορεί να θεωρηθούν ότι τονίζουν όψεις του γραμματισμού;
- > Ο λειτουργικός και ο κριτικός γραμματισμός ως συζευκτική επιλογή.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Crystal, D. (2011). *Ένα μικρό βιβλίο για τη γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης
- Μότσιου, Ε. (2014). *Εισαγωγή στην ανάπτυξη της γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
- Παναγιωτίδης, Φ. (2013). *Μίλα μου για γλώσσα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- + βιβλιογραφικές αναφορές
- Αγγλόφωνη βιβλιογραφία μπορεί να αναζητηθεί στο γραφείο του διδάσκοντα.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ